

*System Informacyjny
Schengen – jako podstawowe
narzędzie funkcjonowania
strefy Schengen*

Summary. The Schengen Information System - as a basic tool of the Schengen area (selected issues). Schengen Information System is a basic tool which enables Schengen Member States to function smoothly. The System allows Member States to share information between their respective authorised services responsible for:

- border protection
- issuing visas
- public safety.

The preliminary study on new generation Schengen Information System II (SIS II) has been carried out for several years. The legislation process was completed in 2007. The practical implementation of the System is now under way.

1) Lech Grochowski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

1. Wprowadzenie

Decyzja o zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych UE nastąpiła w nocy z 20. na 21.12.2007 r. Była to jedna z najważniejszych decyzji w zakresie pełnej realizacji integracji europejskiej. Rozszerzenie obszaru Schengen jest wynikiem wielu lat ciężkiej pracy, efektywnego planowania na różnych szczeblach władzy, wymiany doświadczeń między służbami poszczególnych państw członkowskich i konsekwentnego wdrażania trudnych procedur. Strefa Schengen nie mogłaby funkcjonować bez wdrożenia Systemu Informacyjnego Schengen². SIS jest największą w Europie wspólną bazą danych służącą utrzymywaniu bezpieczeństwa publicznego, wspieraniu współpracy policyjnej i sądowej oraz sprawowaniu kontroli nad granicami zewnętrznymi. Państwa współtworzące tę bazę dokonują w niej wpisów o osobach poszukiwanych lub zaginionych, o utraconym lub skradzionym mieniu oraz o zakazach wjazdu. Bezpośredni i szybki dostęp do niej mają wszyscy funkcjonariusze policji szczebla lokalnego oraz inni funkcjonariusze i inne organy ochrony porządku publicznego, które potrzebują informacji z tej bazy, by chronić prawo i porządek oraz walczyć z przestępczością. Baza ta obejmuje swoim zasięgiem niemal całą Unię Europejską oraz Norwegię, Islandię i Szwajcarię.

Rys historyczny podpisania układu Schengen

Do największych osiągnięć Wspólnoty Europejskiej w ciągu ostatniego półwiecza z całą pewnością można zaliczyć stworzenie dużego regionu bez granic. Regionu, w którym ludzie mogą podróżować bez kontroli granicznych.

Wspólnota Europejska w sposób ewolucyjny przez wiele lat, stopniowo, dochodziła do uregulowania współpracy granicznej. Początkiem układu z Schengen³ było porozumienie rządowe Francji i Niemiec zawarte w Saarbrücken⁴ 13 lipca 1984 r. o stopniowym znoszeniu kontroli na

2) Pojęcia „system informatyczny” i „system informacyjny” nie są synonimami. Ogólnie rzecz ujmując, można powiedzieć, że system informatyczny jest pewnym narzędziem umożliwiającym funkcjonowanie systemu informacyjnego, rozumianego jako pewna całość, na którą składają się: narzędzia techniczne, procedury, zasoby oraz organizacja. Aktualnie funkcjonująca wersja techniczna Systemu Informacyjnego Schengen nazywana jest SIS 1+. Obecnie tworzona jest druga generacja systemu, nosząca nazwę SIS II, która stanowić będzie nową „wersję” zarówno z punktu widzenia formalnego (nowe podstawy prawne), jak i technicznego.

3) Schengen - winiarska wieś w południowo-wschodnim Luksemburgu, w gminie Remerschen. W 2010 roku wieś zamieszkiwało 530 osób. Miejscowość leży na styku granic trzech państw - Luksemburga, Niemiec i Francji.

Wieś stała się sławna 14 czerwca 1985 roku, kiedy to na statku Princesse Marie Astrid na rzece Mozeli podpisano traktat znany obecnie jako Układ z Schengen.

4) Saarbrücken - miasto w Niemczech, stolica kraju związkowego (niem. Bundesland) Saara, polityczne i kulturalne centrum regionu, siedziba regionalnego związku miast, główny ośrodek gospodarczy Zagłębia Saary (wydobywcę węgla kamiennego, hutnictwo żelaza, przemysł maszynowy, metalowy, elektrotechniczny, precyzyjny). Znajdują się tu Muzeum Hutnictwa i Muzeum Przemysłu, lotnisko i uniwersytet.

ich granicach⁵. Była to umowa dwustronna w sprawie ułatwienia obywatelom obu państw przekraczania wspólnej granicy. Dotyczyła ona jedynie kontroli na drogowych przejściach granicznych. Umową z Saarbrücken zainteresowały się kraje Beneluksu, mające już doświadczenia w funkcjonowaniu unii paszportowej. 12 grudnia 1984 r. rządy państw Beneluksu⁶ przedstawiły rządowi Francji i Niemiec memorandum, w którym zaproponowano rozszerzenie umowy z Saarbrücken na Unię Paszportową Beneluksu. Po negocjacjach 14 czerwca 1985 r. w miejscowości Schengen w Luksemburgu podpisano umowę o stopniowym znoszeniu kontroli na wspólnych granicach (tzw. Schengen 1). Pełna nazwa umowy brzmi: *Układ pomiędzy rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu oraz Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Francuskiej dotyczący stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Schengen 14 czerwca 1985 r.)*⁷.

Podpisany Układ określał zasady zmierzające do ułatwienia przekraczania granic wewnętrznych i uszczelnienia granic zewnętrznych. W tym zakresie wyznaczał dwa zadania:

- do realizacji bieżącej - natychmiastowej (od 1 stycznia 1986 r.), które obejmowały m.in. wprowadzenie kontroli wzrokowej i wspólną odprawę graniczną oraz ułatwienia w przekraczaniu granicy dla mieszkańców strefy przygranicznej poza wyznaczonymi przejściami granicznymi;
- do realizacji długoterminowej (do 1 stycznia 1990 r.), które zakładały całkowite zastąpienie kontroli na granicach wewnętrznych przez kontrole na granicach zewnętrznych strefy Schengen, harmonizację prawa migracyjnego, prawa dotyczącego polityki wizowej i współpracy policyjnej⁸.

Układ z Schengen był umową międzynarodową, zawartą przez niektóre państwa członkowskie Wspólnoty Europejskiej. Chociaż zawarto ją poza wspólnotowym porządkiem prawnym, była ona otwarta dla pozostałych państw WE. Spełnienie wymienionych zadań, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w ramach Wspólnoty zależało w dużym stopniu od skuteczności współdziałania służb granicznych, policyjnych, migracyjnych państw Schengen, zwłaszcza w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. To jednak wymagało wcześniejszego przeprowadzenia starannych i kosztownych przygotowań technicznych w państwach Schengen. Dlatego kraje Schengen swoją gotowość wypełnienia zobowiązań wynikających

Obecna aglomeracja powstała w 1909r. przez połączenie trzech miast: Saarbrücken, St.Johan oraz Malstatt-Burbach i liczy obecnie ponad 180 000 mieszkańców, w tym wielu obcokrajowców.

5) Porozumienie rządowe z 13 lipca Francja – Niemcy.

6) Tzn: Rządami Królestwa Belgii, Królestwa Holandii i Wielkiego Księstwa Luksemburg.

7) Potocznie nazywany Układem (lub Umową) z Schengen. Układ podzielony był na dwa „Tytuły” – Tytuł I – działania krótkoterminowe, składał się z 16 artykułów a Tytuł II – działania długoterminowe z 17 artykułów.

8) Układ z Schengen i porozumienie wykonawcze do układu, MSWiA, Warszawa 1998s.15.

z Układu złożyły z opóźnieniem, tj. 22 grudnia 1994 r., a nie jak wspomniano wcześniej 1 stycznia 1990 r. Po ratyfikacji Układu Schengen przez państwa-strony wszedł on w życie 26 czerwca 1995 r.

3. Porozumienie wykonawcze do Układu Schengen, proces przystępowania

Brak zawarcia w Umowie z Schengen praktycznych aspektów współpracy, spowodował konieczność kontynuowania dalszych prac nad systemem Schengen.

19 czerwca 1990 r. podpisano Konwencję Wykonawczą do Układu z Schengen⁹.

Konwencja Wykonawcza¹⁰ określała praktyczne rozwiązania, które gwarantowały bezpieczne zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych, bez zwiększania zagrożeń związanych z działalnością przestępczą.

Tak więc Konwencja stanowiła uszczegółowienie Układu z 1985 r. i była od niego obszerniejsza (zawierała 142 artykuły).

Konwencja definiowała takie pojęcia:

Granice wewnętrzne - wspólne granice lądowe układających się stron, jak również ich lotniska przeznaczone do ruchu wewnętrznego, ich porty morskie przeznaczone do regularnych połączeń promowych wyłącznie z lub do innych portów znajdujących się na terytorium układających się stron, bez zawijania do portów znajdujących się poza tym terytorium;

Granice zewnętrzne - granice lądowe i morskie, jak również lotniska i porty morskie należące do układających się stron, o ile nie są one granicami wewnętrznymi;

Loty wewnętrzne (krajowe) - wszelkie loty odbywające się wyłącznie z i do terytorium układających się stron, bez lądowania na terytorium państwa trzeciego;

Kraj trzeci - każde państwo niebędące układającą się stroną;

Cudzoziemiec z kraju trzeciego - każda osoba niebędąca obywatelem państwa członkowskiego Wspólnoty Europejskiej;

Cudzoziemiec z kraju trzeciego objęty odmową wjazdu - każdy cudzoziemiec z kraju trzeciego, dla którego zakaz wjazdu został wpisany do Systemu Informacji Schengen, na podstawie artykułu 96;

Przejście graniczne - każde przejście graniczne wyznaczone przez właściwe władze i przeznaczone do przekraczania granic zewnętrznych;

Kontrola graniczna - kontrola przeprowadzana na granicy, która niezależnie od jakichkolwiek innych przyczyn wynika wyłącznie z zamiaru

9) Układ z Schengen z 1985 r. nie określał praktycznych zasad współpracy między państwami - stronami układu.

10) Układ z Schengen i porozumienie wykonawcze, op.cit s.21.

przekroczenia granicy;

Przewoźnik - każda osoba fizyczna lub prawna, która z tytułu wykonywanego zawodu zajmuje się transportem osób drogą powietrzną, morską lub lądową;

Podstawy pobytu - wszelkiego rodzaju zezwolenie wydane przez jedną z układających się stron, uprawniające do pobytu na jego terytorium. Definicja ta nie obejmuje tymczasowego zezwolenia na pobyt na terytorium strony układającej w celu przeprowadzenia postępowania o udzielenie azylu lub prawa pobytu;

Wniosek o azyl - każdy wniosek w formie pisemnej, ustnej lub innej, przedłożony przez cudzoziemca na granicy zewnętrznej lub na terytorium jednej z układających się stron w celu uzyskania statusu uchodźcy (zgodnie z *Konwencją Genewską z dnia 28 lipca 1951 r. o statusie uchodźców, poprawioną Protokołem Nowojorskim z 31 stycznia 1967 roku*) i korzystania w tym charakterze z prawa pobytu;

Osoba ubiegająca się o azyl - każdy cudzoziemiec z kraju trzeciego, który złożył wniosek o udzielenie azylu w rozumieniu niniejszej konwencji, odnośnie którego nie podjęto jeszcze ostatecznej decyzji;

Rozpatrywanie wniosku o azyl - wszelkie procedury polegające na zbadaniu, podjęciu decyzji i przeprowadzeniu działań zmierzających do podjęcia ostatecznej decyzji na wniosek o udzielenie azylu, z wyłączeniem postanowień strony układającej się, która ponosi odpowiedzialność za postępowanie w sprawie wniosku o udzielenie azylu zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji¹¹.

Podstawowym zadaniem Konwencji było zagwarantowanie porządku publicznego i bezpieczeństwa, faktyczne spełnienie swobody przemieszczania się osób w strefie Schengen. Konwencja Wykonawcza, nazywana skrótowo Schengen II, wprowadziła wiele unormowań, które niwelowały zmniejszenie bezpieczeństwa w wyniku zniesienia kontroli na granicach wewnętrznych. Tymi unormowaniami są:

- jednolite zasady przekraczania granic zewnętrznych (lądowych, morskich i powietrznych) zgodnie z przepisami prawa wewnętrznego danego państwa, ale uwzględniające bezpieczeństwo i interes pozostałych państw Schengen;
- ujednoczenie polityki wobec cudzoziemców w zakresie wiz (krótko i długoterminowych), warunków ruchu turystycznego oraz prawa do odmowy wjazdu na terytorium Schengen;
- wspólne procedury azylowe określające, które państwo powinno rozpatrywać wnioski o udzielenie azylu niezależnie od tego, w którym państwie Schengen go złożono;
- zasady współpracy policyjnej, w tym wymiana informacji policyjnych i oficerów łącznikowych, obserwacja transgraniczna oraz pościąg transgraniczny;
- współpraca sądownicza w sprawach karnych i ekstradycyjnych,

11) Konwencja z Schengen, art. 1 definicje.

uproszczenie tych procedur, przekazywanie dokumentów w ramach pomocy prawnej, rozciągnięcie tej współpracy na przestępstwa podatkowe oraz wykonywanie orzeczeń sądowych;

- współdziałanie w zwalczaniu handlu narkotykami i środkami odurzającymi, powołanie w tym celu stałej grupy roboczej;
- wspólne zasady dotyczące posiadania i transportu broni palnej oraz amunicji, a także obrotu nimi;
- stworzenie funkcjonującego Sytemu Informacyjnego Schengen oraz zasad ochrony danych osobowych¹².

Oprócz pięciu państw, które zawarły Układ z Schengen do obydwu omawianych umów przystępowały:

- w 1990 r. - Włochy,
- w 1991 r. - Hiszpania, Portugalia,
- w 1992 r. - Grecja,
- w 1996 r. - Austria, Dania, Finlandia, Szwecja,
- w 2007 r. - Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Malta, Węgry, Polska, Słowenia i Słowacja.

W Schengen uczestniczą także kraje spoza UE: Islandia i Norwegia od 1999 r., Szwajcaria w ograniczonym zakresie od 2004 r. Ponadto w określonych częściach przepisy Schengen obowiązują w pozostałych państwach UE: Irlandii, Wielkiej Brytanii, Cyprze, Bułgarii i Rumunii. Irlandia i Wielka Brytania formalnie nie przystąpiły do Układu z Schengen, ani do Konwencji Wykonawczej ze względu na wyspiarskie położenie geograficzne, powodujące inne podejście do ochrony własnych granic. Przepisy samej Konwencji Wykonawczej wchodziły w życie w państwach Układu Schengen w różnych latach, poczynając od 26 marca 1995 r. do przełomu lat 2007/2008. Na przełomie właśnie tych lat przepisy Konwencji Wykonawczej weszły w życie w 9 państwach, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004r., w tym w Polsce. Kontrole na granicach wewnętrznych w tych państwach zniesiono 21 grudnia 2007 r., a na lotniskach 30 marca 2008 r. Aktualnie, tj. w marcu 2009 r., w ramach Schengen współpracują 22 państwa członkowskie UE. Przystąpienie nowych państw członkowskich do strefy Schengen było procesem trudnym i wymagającym wielu przygotowań w zakresie dostosowania prawa, infrastruktury oraz podjęcia wielu innych działań, które pozwoliłyby na uzyskanie pozytywnej oceny Rady UE. Sam proces ewaluacji był dużym wyzwaniem dla Grupy ds. Ewaluacji Schengen, która zgodnie z mandatem jest odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny nowo wstępujących państw członkowskich. Ocena dziewięciu (z dziesięciu - bez Cypru) nowych Państw Członkowskich w krótkim okresie wymagała odpowiedniego przygotowania Grupy Roboczej ds. Ewaluacji. Proces ewaluacji odbywał się dwuetapowo. Najpierw państwa kandydujące wypełniły kwestionariusz, odpowiadając

12) Por. A.Dudzic, *Polska w strefie Schengen*, Warszawa 2008, s. 27-28.

na ponad 150 pytań. Następnie przeprowadzone były kontrole w tych państwach. W Polsce taka wizyta oceniająca, która dotyczyła takich zagadnień, jak współpraca policyjna, kontrola granic lądowych, morskich oraz powietrznych, polityka wizowa, ochrona danych osobowych odbyła się w 2006 r. i ponownie w 2007 r. W Polsce głównym problemem było sprawdzenie przygotowań do zabezpieczenia wschodniej granicy zewnętrznej Schengen. W listopadzie 2007 r. Rada Unii Europejskiej podjęła dwie decyzje:

- o zakończeniu procesu ewaluacji;
- o całkowitym zastosowaniu się do dorobku prawnego Schengen i zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych.

4. Podstawy prawne i instytucjonalne Schengen

Wraz z wejściem w życie Traktatu Amsterdamskiego 1 maja 1999 r., dotychczasowy dorobek i praktyczne doświadczenia Schengen, czyli Układ z Schengen i Konwencję Wykonawczą włączono w ramy prawne i instytucjonalne Unii Europejskiej. Dokonano tego na mocy dołączonego do Traktatu z Amsterdamu Protokołu. Główna część przepisów dotyczących procedur przekraczania granicy zewnętrznej i kontroli osób na granicach wraz z kwestiami dotyczącymi polityki wizowej i azylowej znalazła się w nowym tytule Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE)¹³. Pozostała część przepisów dorobku prawnego Schengen związana bezpośrednio z polityką bezpieczeństwa została wprowadzona do tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej (TUE)¹⁴. Włączenie dorobku prawnego Schengen w ramy prawne Unii Europejskiej oznaczało, że państwa członkowskie UE będą zobowiązane w pełni do stosowania tych uregulowań. Jednak zakres stosowania dorobku Schengen jest aktualnie bardzo różnicowany przez poszczególne państwa. W największym stopniu dotyczy to Wielkiej Brytanii i Irlandii. W mniejszym zakresie dotyczy to także Danii, Norwegii, Islandii i Szwajcarii (szczegóły tych różnicowań opisuje)¹⁵.

Dla nowych państw członkowskich istotny jest zapis art. 8 Protokołu w sprawie dorobku Schengen, mówiącego, że dorobek Schengen i inne środki podjęte przez instytucje w zakresie jego zastosowania są uznawane za dorobek, który powinien być w pełni przyjęty przez wszystkie państwa kandydujące do przystąpienia¹⁶. Oznacza to, że wszystkie państwa kandydujące do członkostwa w UE musiały w pełni przyjąć dorobek prawny Schengen oraz dalsze środki przyjęte na jego podstawie, jako część *aquis*. Nowe Państwa Członkowskie Unii Europejskiej zobowiązują do tego przepisy art. 3 Trak-

13) Traktat z dnia 25. 03. 1957 r., Dz. Urz. WE 321 E z dnia 29. 12. 2006 r.

14) Traktat o UE z dnia 7.02.1992 r.; Dz. Urz. UE C 321 E z dnia 29.12.2006 r.

15) A. Dudzic op.cit s. 9.

16) Dz. Urz. UE C 310/348 z dnia 16.12.2004. Protokół w sprawie dorobku Schengen włączony w ramach UE.

tatu Akcesyjnego¹⁷, który wprowadza podział na przepisy, które są stosowane od momentu przystąpienia nowych państw członkowskich do UE oraz przepisy, na podstawie których Rada UE dokonuje kontroli nowego państwa członkowskiego i podejmuje stosowną decyzję, czy zostały spełnione niezbędne warunki do stosowania dorobku Schengen. Aktualnie organem Unii Europejskiej, decydującym o aktach prawnych dotyczących Schengen, jest Rada UE ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych.

5. System informacyjny Schengen i jego wdrożenie w Polsce

System informacyjny Schengen ustanowiono na podstawie przepisów IV tytułu Konwencji Wykonawczej Schengen (KWS), artykuły od 92 do 119, na podstawie których zezwala się uprawnionym do tego organom państw członkowskich na dostęp do informacji dotyczących osób i mienia poprzez procedurę automatycznego wyszukiwania danych¹⁸. System Informacyjny Schengen to utworzony na podstawie dorobku prawnego Schengen europejski zbiór danych o poszukiwanych osobach i przedmiotach, prowadzony w formie systemu informatycznego. Celem tego systemu jest utrzymanie porządku oraz bezpieczeństwa publicznego, włączając bezpieczeństwo państwa, na terytoriach umawiających się stron, monitoring przepływu osób i przedmiotów.

Na podstawie art. 94 ust. 1 KWS „System Informacyjny Schengen” zawiera kategorie danych, które są dostarczane przez każdą z umawiających się Stron. Mają one kluczowe znaczenie dla regulacji SIS. Precyzyjnie określają konkretne kategorie wpisów – swego rodzaju zestawów informacji oraz cele, w jakich są wprowadzane, a także organy mające prawo je wprowadzać:

1) Dane na temat osób poszukiwanych do aresztowania ekstradycyjnego – w celu podjęcia działań zmierzających do wydania lub przekazania tej osoby (art. 95 KWS);

2) Dane dotyczące cudzoziemców do celów odmowy wjazdu – w celu odmowy wjazdu takiej osoby na obszar Schengen lub wydalenia jej (art. 96 KWS)¹⁹;

17) Akt dotyczący warunków przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej oraz dostosowań w Traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej z dnia 16 kwietnia 2003 r. Dz. U. 2004 r., Nr 90, poz. 864.

18) Konwencja Wykonawcza z dnia 19 czerwca 1990 r. do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, Dz. Urz. WE L 239/19 z 22 września 2000 r., ze zm.

19) Używane w polskim ustawodawstwie pojęcie cudzoziemca nie jest tożsame z powyższym. Art. 2 ustawy z 13.6.2003 r. o cudzoziemcach (t. jedn. Dz.U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694 ze zm.) stanowi, że cudzo-

3) Dane dotyczące osób zaginionych, które dla ich własnej ochrony lub w celu zapobiegania zagrożeniom powinny być tymczasowo oddane pod opiekę policji – w celu poinformowania o danych ich dotyczących państwa wprowadzającego wpis lub przetransportowania osoby do bezpiecznego miejsca w celu zapobieżenia kontynuowania jej podróży (art. 97 KWS);

4) Dane dotyczące świadków, osób wezwanych do stawienia się przed organami sądowymi w związku z postępowaniem karnym w celu poniesienia odpowiedzialności za czyny, za które są ścigane lub osób, które powinny odbywać wyrok w sprawie karnej, lub wezwanych do stawienia się w celu odbycia kary pozbawienia wolności – w celach poinformowania państwa wprowadzającego wpis o ich miejscu zamieszkania lub pobytu (art. 98 KWS);

5) Dane dotyczące osób lub pojazdów do celów niejawnego nadzoru lub szczególnych kontroli – w celu zebrania i przekazania organom wprowadzającym wpis określonych informacji (art. 99 KWS);

6) Dane dotyczące przedmiotów niezbędne do celów ich zajęcia lub wykorzystania w charakterze dowodu w postępowaniu – w celu podjęcia stosownych działań przewidzianych w prawie krajowym (po uzgodnieniu środków, które należy podjąć z organem wprowadzającym dane) (art. 100 KWS).

W ramach poszczególnych kategorii wymienionych powyżej zakres możliwych do przetwarzania danych również został ograniczony. Dotyczy to zarówno danych osobowych, jak i danych o przedmiotach.

W odniesieniu do danych o osobach art. 94 ust. 3 KWS²⁰ precyzyjnie wskazuje konkretne rodzaje informacji, które mogą zostać wprowadzane, a więc także które mogą być przetwarzane w systemie, wymieniając następujące dane osobowe:

- 1) nazwisko i imiona, wszelkie fałszywe nazwiska lub pseudonimy, które mogą być wpisane oddzielnie,
- 2) wszelkie obiektywne, szczególne cechy fizyczne, niepodlegające zmianom,
- 3) datę i miejsce urodzenia,
- 4) płeć,
- 5) obywatelstwo,
- 6) informacje czy dana osoba jest uzbrojona, niebezpieczna lub czy jest ona zbiegiem,
- 7) powody wpisu do systemu,
- 8) działania, jakie należy podjąć.

Przedstawiony przepis wprost zabrania przetwarzania innych danych osobo-

ziemcem jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego.

20) Art. 94 ust. 3 KWS w brzmieniu ustalonym w Decyzji Rady 2005/211/WSiSW z 24.02.2005 r.

wych, a w szczególności tzw. danych wrażliwych – danych osobowych ujawniających pochodzenie rasowe, poglądy polityczne, przekonania religijne lub inne, oraz danych osobowych dotyczących zdrowia lub życia seksualnego.

Również w zakresie danych o przedmiotach przewidziano konkretne kategorie, które mogą być przetwarzane w systemie. Artykuł 100 ust. 3 KWS²¹ wymienia następujące „łatwo rozpoznawalne” przedmioty:

1) pojazdy silnikowe o pojemności silnika przekraczającej 50 cm³, łodzie i statki powietrzne, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób lub utracone,

2) przyczepy o masie własnej przekraczającej 750 kg, naczepy, sprzęt przemysłowy, silniki zewnętrzne i kontenery, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób lub utracone,

3) broń palna, która została skradziona, wykorzystana w niewłaściwy sposób lub utracona,

4) urzędowe blankiety, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób lub utracone,

5) wydane dokumenty tożsamości takie, jak paszporty, dowody tożsamości, prawa jazdy, dokumenty pobytowe i dokumenty podrózne, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób, utracone lub unieważnione,

6) dowody rejestracyjne pojazdów i tablice rejestracyjne, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób, utracone lub unieważnione;

7) banknoty (o spisanych numerach),

8) papiery wartościowe i środki płatnicze takie, jak czek, karty kredytowe, obligacje, akcje i udziały, które zostały skradzione, wykorzystane w niewłaściwy sposób lub utracone.

Mając na względzie charakter niektórych z powyższych kategorii oraz możliwych do zaistnienia sytuacji faktycznych, art. 100 ust. 2, KWS przewiduje, że w sytuacji „trafienia” (ang. *hit*) – ustalenia, że sprawdzany przedmiot został wpisany do SIS, przekazywane mogą być dane osobowe, w celu uzgodnienia z organem wprowadzającym dany wpis środków, które należy podjąć. Przekazywanie tych danych i konsultacje z organem wprowadzającym wpis następują poprzez specjalny kanał – Biuro SIRENE²².

Dane przetwarzane w systemie udostępniane są na potrzeby kontroli granicznych, innych kontroli policyjnych i celnych prowadzonych na terytoriach państw należących do obszaru Schengen, zgodnie z ich prawem krajowym, a także w związku z wydawaniem wiz, dokumentów pobytowych i wykonywaniem przepisów dotyczących cudzoziemców.

Centralna jednostka systemu (C. SIS) znajduje się w Strasburgu, a wszystkie państwa Układu Schengen tworzą u siebie krajowe moduły Systemu Infor-

21) W brzmieniu ustalonym w Decyzji Rady 2005/211/WSiSW.

22) Biuro SIRENE - jest punktem kontaktowym dla wszystkich krajowych organów ochrony porządku publicznego korzystających z SIS lub zaangażowanych we współpracę policyjną w strefie Schengen.

macyjnego Schengen (N. SIS), które są dokładną kopią jednostki centralnej. System pozwala na weryfikację osób podczas kontroli granicznej, w trakcie przekraczania granicy zewnętrznej, w trakcie kontroli policyjnej i celnej przeprowadzanej wewnątrz kraju oraz weryfikację wniosków wizowych przez urzędy konsularne za granicą. System zapewnia dostęp do danych dotyczących osób, pojazdów i przedmiotów przy wykorzystaniu informatycznej procedury konsultacji. Wymiana informacji odbywa się za pośrednictwem stale aktualizowanego przez poszczególne państwa członkowskie tzw. Centralnego Systemu SIS (C. SIS), połączonego z systemami krajowymi zlokalizowanymi w każdym Państwie Członkowskim zwanymi krajowymi komponentami SIS (N. SIS). W skład krajowego komponentu wchodzi krajowa kopia SIS. Dane przekazywane z Państwa Członkowskiego najpierw przesyłane są do C. SIS, a następnie do pozostałych Państw Członkowskich strefy Schengen. Oznacza to, że zawsze dysponują one tym samym zbiorem danych zgromadzonych w krajowych kopiach. Aktualizacja danych w każdej kopii krajowej odbywa się w trybie on-line i zapewnia natychmiastową aktualizację danych. Funkcjonowanie systemu opiera się na zautomatyzowanym procesie wyszukiwania danych na zasadzie „trafień”. „Trafienie” to pozytywna odpowiedź (wynik) w jednym kraju Schengen na wpis wprowadzony przez inny kraj Schengen.

W systemie tym funkcjonariusze, urzędnicy upoważnionych organów państw członkowskich mogą uzyskać informacje o tym, czy dana osoba jest zarejestrowana w systemie i skąd pochodzą wiadomości na jej temat oraz jakie działania należy zastosować w stosunku do tej osoby.

System zawiera informacje odnoszące się do:

- osób m.in. poszukiwanych, zaginionych lub podlegających niejawnemu nadzorowi;
- przedmiotów m.in. skradzionych pojazdów, broni, gotówki, dokumentów tożsamości i dokumentów *in blanco*.

W zależności od konkretnego przypadku mogą być wobec nich zastosowane takie środki, jak:

- areszt w celu ekstradycji (wykonanie europejskiego nakazu aresztowania),
- odmowa wjazdu w stosunku do osób, które nie mają prawa wjazdu na teren Schengen z powodu zagrożenia dla porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego,
- zatrzymanie osób zaginionych, nieletnich oraz podlegających nakazowi sądowemu,
- zatrzymanie osób, świadków i podejrzanych w celu złożenia wyjaśnień w procesie sądowym,
- prowadzenie nadzoru niejawnego,
- przechwycenie zaginionych lub skradzionych pojazdów samochodowych, broni, dokumentów i banknotów.

Wszystkie dane w systemie podlegają ochronie. Państwa Układu Schengen na podstawie krajowych przepisów określają, jakie organy państwowe będą uczestniczyć w wymianie informacji i notyfikują o tym Radzie UE.

System Informacyjny Schengen został zaprojektowany do obsługi maksymalnie 18 państw członkowskich. W związku z rozszerzeniem w 2004 r. Unii Europejskiej o 10 kolejnych państw oraz ze względu na potrzebę dostosowania SIS do najnowszych rozwiązań informatycznych i technologicznych, rozpoczęto prace nad utworzeniem Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) oraz systemu Informacji Wizowej (VIS)²³.

Kiedy pojawiły się opóźnienia w budowie SIS II, konieczne stało się przyjęcie rozwiązania pozwalającego na dotrzymanie wyznaczonego na styczeń 2008 r. terminu rozszerzenia zgodnie z wolą polityczną wszystkich państw UE. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, Portugalia, która w drugiej połowie 2007 r. miała objąć przewodnictwo w UE, zaproponowała rozwiązanie przejściowe polegające na podłączeniu nowych państw członkowskich do SIS + poprzez stosowne oprogramowanie. Projekt został nazwany SIS one 4ALL. Rozwiązanie to polegało na przyjęciu i zaadaptowaniu przez nowe państwa członkowskie UE do swojego środowiska - kopii systemu funkcjonującego w Portugalii i podłączeniu ich do aktualnie funkcjonującego systemu pierwszej generacji (SIS +). Projekt SIS one 4ALL jest rozwiązaniem udanym, ale tymczasowym. Priorytetem jest realizacja programu budowy przez Komisję Europejską oraz poszczególne państwa członkowskie SIS II.

Przyjęcie i zaadoptowanie projektu portugalskiego umożliwiło nowym państwom członkowskim, w tym Polsce, zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych strefy Schengen z dniem 21 grudnia 2007 r. Wymagało to prawnego uregulowania. Parlament Polski uchwalił stosowną ustawę w 2007 r. (weszła w życie we wrześniu)²⁴. Na jej podstawie dostęp do Centralnego Węzła Polskiego Komponentu SIS i VIS (CW PK SIS i VIS) uzyskały następujące polskie instytucje:

- Minister właściwy do spraw wewnętrznych;
- Komendant Główny Policji;
- Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców;
- Straż Graniczna;
- Służba Celna;
- Policja, w tym Biuro SIRENE;
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- Żandarmeria Wojskowa;
- Centralne Biuro Antykorupcyjne;

23) Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego; Rozwój SIS II oraz możliwe połączenie z przyszłym Systemem Informacji Wizowej (VIS) COM (2003)771 final.

24) Ustawa z dnia 24 czerwca 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen i Systemie Informacji Wizowej (Dz. U. 2007 r. nr 165, poz. 1170).

- organy Kontroli Skarbowej;
- sądy;
- prokuratorzy;
- wojewodowie;
- konsulowie;
- minister właściwy do spraw zagranicznych;
- starostowie (organy samorządowe ds. rejestracji pojazdów);
- Biuro Ochrony Rządu;
- Agencja Wywiadu;
- Wojewoda mazowiecki;
- Służba Wywiadu Wojskowego;

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (tylko w zakresie kontroli, czy wykorzystywanie danych osobowych nie narusza praw osób, których dane te dotyczą).

Przepisy Konwencji Wykonawczej Schengen precyzyjnie określają sytuacje, w jakich można dokonać wpisów na temat osób. Stąd wymienione instytucje nie mają pełnego dostępu do wszystkich kategorii danych zgromadzonych w bazie SIS. Nie wszystkie mogą wprowadzać dane, do których wprowadzenia nie są uprawnione²⁵. Zgodnie z wymienioną ustawą, dostęp uprawnionych instytucji do zasobów SIS i VIS jest realizowany przy wykorzystaniu Krajowego Systemu Informatycznego (KSI), w skład którego wchodzi CW PK SIS oraz CW PK SIS II i VIS. Wymienione instytucje zobowiązane są do technicznego dostosowania własnych systemów teleinformatycznych do współpracy z KSI na potrzeby korzystania z zasobów SIS i VIS. Funkcjonowanie PK SIS 1+, jak i budowa polskiego komponentu SIS II i VIS, odbywa się w ramach „**Programu dostosowania organów administracji państwowej do współpracy z SIS i VIS**”. Formalnie program ten akceptuje Rada Ministrów. Wiodącą rolę w zakresie budowy sprawuje MSWiA, w strukturze którego powoływany jest Pełnomocnik Rządu ds. Przygotowania Organów Administracji Państwowej do Współpracy z Systemem Informatycznym Schengen (SIS) i Systemem Informacji Wizowej (VIS).

Polska uzyskała dostęp do zasobów pierwszej generacji Systemu Informatycznego Schengen (SIS 1+) 1 września 2007 r. Odtąd wymiana informacji odbywa się zarówno z wykorzystaniem portugalskiego oprogramowania SIS one 4ALL, jak i za pośrednictwem opracowanego w Polsce translatora komunikatorów SIS 1+ - SIS II.

Prace nad utworzeniem SIS II z przyczyn prawnych, organizacyjno-technicznych, a także ze względu na skomplikowany, międzypaństwowy charakter przedsięwzięcia przedłużyły się o kolejne lata i trwają nadal.

25) Ograniczenie w dostępie do danych SIS, obowiązujące polskie organy administracji publicznej opisują: A. Hebda, P. Hofman “Przygotowanie administracji publicznej do współpracy z Systemem Informatycznym Schengen - budowa Polskiego Komponentu SIS”, Polska w strefie Schengen, MSWiA, Warszawa 2008, s. 27-30.

Przełomowym wydarzeniem było przyjęcie aktów prawnych stanowiących podstawę utworzenia, funkcjonowania i użytkowania SIS II, które z dniem wejścia w życie zastąpią postanowienia tytułu IV Konwencji Wykonawczej do Układu Schengen. Przyjęte zostało Rozporządzenie (WE) nr 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informatycznego Schengen drugiej generacji SIS II²⁶ oraz Decyzja Rady 2007/533/WS i SW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II)²⁷. W porównaniu do SIS 1+ w projekcie SIS II wprowadzono wiele zmian. Należą do nich m.in. wykorzystanie danych biometrycznych do fotografii twarzy i obrazów linii papilarnych. Zmiany te przyczynią się do unowocześnienia wykorzystywanej technologii, zwiększą bezpieczeństwo informatyczne. Aktualnie najważniejszym problemem dotyczącym rozwoju SIS II jest zagadnienie migracji danych z SIS 1+ do SIS II. Pełne wdrożenie SIS II może przedłużyć się do 2011 r.

6. Znaczenie Biura SIRENE

Funkcjonowanie Biura SIRENE jest elementem niezbędnym do właściwego i pełnego korzystania ze środka kompensacyjnego, jakim jest System Informacyjny Schengen. SIRENE to skrót anglojęzycznego terminu „Supplementary Information Request at National Entries”, co oznacza w języku polskim „wniosek o informacje uzupełniające wpisy krajowe”. W przypadku odnalezienia osoby lub przedmiotu wpisanego do SIS, państwo na terytorium którego odnaleziono osobę lub przedmiot („trafienie”) za pośrednictwem swojego krajowego Biura SIRENE zwraca się z wnioskiem do państwa, które wpisało daną osobę lub przedmiot, o przekazanie informacji uzupełniających dane umieszczone w systemie. Są one niezbędne w celu wykonania działań określonych w dyspozycji wpisu. Wymianę informacji za pośrednictwem Biur SIRENE drogą teleinformatyczną można scharakteryzować, jako wymianę wniosków o udzielenie informacji uzupełniających do wpisów w Systemie Informacyjnym Schengen.

Zgodnie z postanowieniami art. 92 ust. 4 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen, państwa członkowskie zobowiązane są do wyznaczenia organu SIRENE. Aktem wykonawczym do Konwencji w zakresie wymiany informacji uzupełniających i organizacji Biur SIRENE jest podręcznik SIRENE, oparty na postanowieniach Decyzji Komisji nr 2006/758/WE z dnia

26) Dz. Urz. UE L 381 z dnia 28 grudnia 2006 r., s. 4.

27) Dz. Urz. UE L 205 z dnia 7 sierpnia 2007 r., s. 63.

22 września 2006 r. w sprawie zmiany Podręcznika SIRENE²⁸. Określa on procedury wymiany informacji uzupełniających, o których mowa w art. 92 ust. 4 KWS. Szczegółowe wymagania oraz zalecenia co do sposobu organizacji i realizacji zadań Biura SIRENE zostały określone w Podręczniku SIRENE oraz w Katalogu Schengen. Polskie Biuro SIRENE zaczęło tworzyć w 2004 r. w oparciu o wymienione już przepisy Konwencji Wykonawczej Schengen. Dopiero 24 sierpnia 2007 r. uchwalono ustawę o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Systemie Informacji Wizowej²⁹, czyli na 4 miesiące przed przystąpieniem Polski do strefy Schengen. Rozdział 6. tej ustawy w całości poświęcony jest działalności Biura SIRENE, jego miejscu w strukturze organizacyjnej organów administracji państwowej oraz relacji pomiędzy Biurem SIRENE, a organami i służbami uprawnionymi do dostępu do danych SIS³⁰.

Polskie Biuro SIRENE³¹ znajduje się w strukturze Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej. Jego zadania realizowane są przez trzy różne komórki organizacyjne tego biura - Wydział Koordynacji Poszukiwań Międzynarodowych, Sekcję Całodobowej Obsługi Międzynarodowego Przepływu Informacji oraz Sekcję ds. Biura SIRENE.³²

7. Zestawienie ujawnionych trafień w Systemie Informacyjnym Schengen (SIS)

Na podstawie Decyzji Rady Unii Europejskiej z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie stosowania przepisów dorobku Schengen dotyczącego Systemu Informacyjnego Schengen w nowych państwach członkowskich (2007/471/WE) oraz zgodnie z delegacją art. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen i Systemie Informacji Wizowej³³ od dnia 1 września 2007 r. Straż Graniczna uzyskała uprawnienie dostępu do danych wpisanych do Systemu Informacyjnego Schengen (SIS).

Od 1 stycznia do 30 czerwca 2008 r. na skutek wglądu do danych SIS ujawniono łącznie **3 900** trafień.

28) Załącznik nr 1 do Decyzji Komisji 2006/758/WE z dnia 22 września 2006 r. w sprawie zmiany Podręcznika SIRENE, notyfikowany, jako dokument K(2006)4094 (Dz. Urz. UE L 317 z dnia 16 listopada 2006 r., s. 41).

29) Dz. U. z 2007 r. nr 165, poz. 1170.

30) Tamże.

31) Językiem komunikacji pomiędzy biurami SIRENE jest głównie język angielski, ale też francuski, niemiecki i hiszpański.

32) W. Pietr "System Informacyjny Schengen - rola Biura SIRENE". Polska w strefie Schengen. MSWiA, Warszawa 2008, s. 52-56.

33) Dz. U. z 2007 r. nr 165, poz. 1170.

Zestawienie ujawnionych trafień w SIS ze względu na powód wpisu:

37	-	dot. osób poszukiwanych do tymczasowego aresztowania w celu wydania ich na wniosek państw obcych lub w celu przekazania osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania (art. 95 KWS),
2910	-	dot. cudzoziemców wpisanych w celu odmowy wjazdu, o których mowa w art. 134a ustawy z dnia 13 czerwca 2003r. o cudzoziemcach (<i>Dz. U. z 2006r. Nr 234, poz. 1694 z późniejszymi zmianami</i>) - (art. 96 KWS),
13	-	dot. osób zaginionych lub osób, które dla ich ochrony lub w celu zapobiegania stwarzanym przez nie zagrożeniom powinny zostać oddane do właściwej placówki opiekuńczej lub leczniczej albo osób zaginionych, których miejsce przebywania należy ustalić (art. 97 KWS),
170	-	dot. świadków lub osób wezwanych do stawienia się przed sądami w związku z postępowaniem karnym w celu poniesienia odpowiedzialności za czyny, za które są ścigane lub osób, wobec których powinien być wykonany wyrok w sprawie karnej, lub osób wezwanych do stawienia się w celu odbycia kary pozbawienia wolności, dla ustalenia miejsca ich pobytu (art. 98 KWS),
218	-	dot. osób lub pojazdów w celu przeprowadzenia niejawnego nadzorowania albo kontroli, której celem jest ściganie przestępstw oraz zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego albo zapobieganie poważnym zagrożeniom wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa (art. 99 KWS),
552	-	dot. przedmiotów do celów ich zajęcia lub wykorzystania jako dowód w postępowaniu karnym lub postępowaniu karnym skarbowym (art. 100 KWS).
3 900	-	RAZEM

W ramach pracy służby dyżurnej w Sekcji Całodobowej Obsługi Międzynarodowego Przepływu Informacji w Biurze Międzynarodowej Współpracy Policji funkcjonariusze SG wykonują zadania wynikające z ustawy z dnia 24 sierpnia 2007r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen i Systemie Informacji Wizowej w zakresie właściwości Straży Granicznej. Funkcjonariusze SG pełniący służbę w biurze SIRENE skoordynowali realizację **3 900** wpisów do Systemu Informacyjnego Schengen³⁴.

8. Podsumowanie

System Informacyjny Schengen (SIS) jest wspólną, elektroniczną bazą danych o poszukiwanych osobach i przedmiotach, składającą się z modułów krajowych oraz jednostki centralnej usytuowanej w Strasburgu. Dane wprowadzone do systemu przez jedno państwo członkowskie dostępne są dla służb i organów pozostałych państw, w niezbędnym dla nich zakresie.

34) Źródło: *Dane Komendy Głównej Straży Granicznej*.

System ten zapewnia wymianę informacji pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za:

- ochronę granic,
- wydawanie wiz,
- bezpieczeństwo publiczne.

Podczas przekraczania granic zewnętrznych lub podczas standardowej kontroli policyjnej przy użyciu SIS następuje sprawdzenie czy dany przedmiot (np. samochód) albo osoba figurują we wspólnej bazie danych. W przypadku gdy dana osoba jest poszukiwana przez służby państwa - Strony Układu, stosowana jest odpowiednia procedura, która może polegać np. na odmówieniu danej osobie prawa wjazdu na obszar strefy Schengen lub podjęciu działań policyjnych. Obecnie trwają prace nad stworzeniem unowocześnionej wersji Systemu Informacyjnego Schengen, tzw. SIS II.

Bibliografia

1. Układ z Schengen i porozumienie wykonawcze do układu, MSWiA, Warszawa 1998.
2. Dudzic A., *Polska w strefie Schengen*, Warszawa 2008.
3. Traktat z dnia 25. 03. 1957 r., Dz. Urz. WE 321 E z dnia 29. 12. 2006 r.
4. Traktat o UE z dnia 7.02.1992 r.; Dz. Urz. UE C 321 E z dnia 29.12.2006 r.
5. Dz. Urz. UE C 310/348 z dnia 16.12.2004. Protokół w sprawie dorobku Schengen włączony w ramach UE.
6. Konwencja Wykonawcza z dnia 19 czerwca 1990 r. do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach. Dz. Urz. WE L 239/19 z 22 września 2000 r., ze zm.
7. Ustawa z dnia 24 czerwca 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen i Systemie Informacji Wizowej (Dz. U. 2007 r. nr 165, poz. 1170).
8. Piotr W., *System Informacyjny Schengen - rola Biura SIRENE*. Polska w strefie Schengen, MSWiA, Warszawa 2008.
9. Misiuk A., *Polskie służby policyjne i graniczne w drodze do Europy*, [w:] *Polska droga do Schengen - opinie ekspertów*, red. P. Jaworski, ISP, Warszawa 2001.
10. http://www.kprm.gov.pl/archiwum/1937_2770.htm.
11. <http://www.strazgraniczna.pl/wps/portal/tresc>.
12. www.frontex.europa.eu/.
13. www.mswia.gov.pl.